

DUCHOVNÉ CVIČENIA PRE ÚČASTNÍKOV SYNODY 2024

P. Timothy Peter Joseph Radcliffe, OP

1. meditácia

Vzkriesenie: hľadanie v tme

Jn 20, 1 – 18

30. september 2024

Minulý rok sme na rekolekciách meditovali o tom, ako sa navzájom počúvať. Ako môžeme s nádejou čeliť našim rozdielom a otvoriť si navzájom srdcia a mysle? Niektoré bariéry naozaj padli a dúfam, že sme *začali* vnímať tých, s ktorými nesúhlasíme, nie ako oponentov, ale ako našich spolupútnikov, spoluľadajúcich.

Tento rok máme nové zameranie: „Ako byť misionárskou synodálnou cirkvou“. Ale základ všetkého, čo budeme robiť, je rovnaký: trpezlivé, nápadité, inteligentné a otvorené počúvanie. Dokonca ma napadlo zopakovať tie isté príhovory ako na minulých rekolekciách, ale možno by ste si to všimli! Herbert McCabe OP si na poslednú chvíľu spomenul, že má mať prednášku pre významnú teologickú spoločnosť. Rýchlo schytil prednášku zo svojich písomností, vyskočil na motorku a prišiel práve včas. Keď si otvoril poznámky, zistil, že tú istú prednášku predniesol tej istej spoločnosti už pred rokom. „Čo ste urobili?“ spýtal som sa. „Vynechal som vtipy. To sú jediné veci, ktoré si niekto zapamätá. Vaša pamäť je určite lepšia.

Hľbavé počúvanie zostáva základom všetkého toho, čo budeme tento rok robiť. Je to, ako hovorí *Instrumentum laboris (IL)*, „prvý úkon Cirkvi“ (*IL*, 6). Básnik Amos Oz povedal o svojom starom otcovi: „Počúval. Nielen zdvorilo predstieral, že počúva, a pritom netrpezlivo čakal, kým dokončí, čo hovorila a zmĺkne. Neprerušoval jej reč, aby zhrnul to, čo hovorila, a tak mohol prejsť k inej téme. Nenechal svoju partnerku hovoriť do prázdna, zatiaľ čo si v hlave pripravoval odpoveď, ktorú by mohol predniesť, keď konečne skončí. Nepredstieral, že ho to zaujíma alebo baví, naozaj ho to zaujímalo.“¹ Počúvanie Boha a našich bratov a sestier je disciplínou svätosti.

Tento rok budeme uvažovať o „jedinej misii ohlasovania vzkrieseného Pána a jeho evanjelia“ (Úvod *IL*) svetu, ktorý „prebýva vo tme a v tóni smrti“ (porov. *Lk* 1, 79). Ako vodítko pre naše meditácie si vezmeme štyri scény vzkriesenia z Jánovho evanjelia: „Hľadanie vo tme“, „Uzamknutá izba“, „Cudzinec na brehu“ a „Raňajky s Pánom“. Každá z nich vnáša trochu svetla do toho, ako byť misionárskou synodálnou Cirkvou v našom ukrižovanom svete.

Naša prvá scéna sa začína v noci: „Ráno prvého dňa v týždni, ešte za tmy, prišla Mária Magdaléna k hrobu“ (*Jn* 20, 1). Tu sa dnes nachádzame aj my. Naš svet je ešte viac zatemnený násilím ako pred rokom. Mária Magdaléna prichádza hľadať telo svojho milovaného Učiteľa. Aj my sme sa zišli na tejto synode, aby sme hľadali Pána. Zdá sa, že na

¹ Amos OZ, *A Tale of Love and Darkness [Príbeh o láske a tme]*, Vintage, Londýn, 2005, s. 110.

Západe sa Boh do značnej miery vytratil. Nestretávame sa ani tak s ateizmom, ako skôr so všadeprítomnou ľahostajnosťou. Skepticizmus otravuje srdcia aj u mnohých veriacich. Ale všetci kresťania na celom svete hľadajú Pána, ako Mária Magdaléna pred úsvitom.

Aj my sa môžeme cítiť vo tme. Od minulého zasadania toľko ľudí, vrátane účastníkov tejto synody, vyjadrilo svoje pochybnosti, či sa niečo dosiahne. Podobne ako Mária Magdaléna, niektorí hovoria: „Prečo nám vzali nádej? Toľko sme od synody očakávali, ale asi to budú len ďalšie reči.“

Lenže hoci je tma, Pán je už prítomný v záhrade s Máriou Magdalénou i s nami. Pred svojou smrťou Ježiš povedal: „Ak pšeničné zrnó nepadne do zeme a neodumrie, ostane samo. Ale ak odumrie, prinesie veľkú úrodu“ (Jn 12, 24). Zrnó bolo zasiate do úrodnej zeme záhrady Jozefom z Arimatey a Nikodémom, zasiate do nového hrobu, ktorý nik nepoužíval. Práve sa chystá vyklíčiť. Úsvit je blízko. Tak ako Mária Magdaléna, aj my dostaneme viac, než hľadáme, ak budeme aj my otvorení stretnutiu s Pánom.

V záhrade sa stretávame s tromi hľadáčými: Máriou Magdalénou, milovaným učeníkom a Šimonom Petrom. Každý z nich hľadá Pána svojim vlastným spôsobom; každý má svoj spôsob lásky a každý svoju vlastnú prázdnotu. Každý z týchto hľadáčých má svoju vlastnú úlohu pri svitaní nádeje. Neexistuje tu žiadne súperenie. Ich vzájomná závislosť stelesňuje srdce synodality. Každý z nás sa môže stotožniť aspoň s jedným z nich. Ktorý z nich si ty?

Tomáš Halík tvrdí, že budúcnosť Cirkvi závisí od jej schopnosti oslovit' hľadáčých ľudí v našej spoločnosti. Často sú to práve tí, ktorí „sú nikým“. Nemám na mysli kontemplatívne rehoľné sestry, ale ľudí, ktorí tvrdia, že nemajú náboženskú príslušnosť. Aj oni často hľadáč zmysel svojho života. Halík píše, že kresťania preto musia byť ochotní byť „hľadáčými s tými, ktorí hľadáč, a pýtajúčými sa s tými, ktorí sa pýtajú“².

Všetky správy o vzkriesení sú plné otázok. Dvakrát sa Márie Magdalény pýtajú, prečo plače. Pýta sa, kam položili telo. Všetci sa pýtajú, prečo je hrob prázdny. V Markovom rozprávaní sa ženy pýtajú: „Kto nám odvalí kameň?“ (Mk 16, 3). Aj Lukášove správy o zmŕtvychvstaní sú plné otázok: „Prečo hľadáč živého medzi mŕtvymi?“ Ježiš sa pýta učeníkov utekajúčých do Emáuz: „O čom sa to [cestou] zhovárate?“ Potom všetkých učeníkov: Čo sa ľakáte a prečo vám srdcia zachvacujú také myšlienky?“ (Lk 24, 38). Zmŕtvychvstanie vtrhne do nášho života nie ako holé konštatovanie faktu, ale v hľadáčých otázkach.

Hlboké otázky sa nesnažia získať informácie. Vyzývajú nás, aby sme žili novým spôsobom a hovorili novým jazykom. Básnik Rainer Maria Rilke napísal: „Nehľadáč odpovede, ktoré by vám teraz nemohli byť dané, pretože by ste ich nemohli žiť. A zmyslom je žiť všetko. Žite otázky teraz. Možno potom, niekedy v ďalekej budúcnosti, postupne, bez toho, aby ste si to všimli, začnete žiť svoju cestu k odpovedi.“³

Zmŕtvychvstanie nie je Ježišov život, ktorý sa po krátkom prerušení začína odznova, ale nový spôsob života, v ktorom bola smrť porazená. A tak vtrhne do nášho života v evanjeliách najprv ako naliehavé otázky, ktoré nám nedovolia žiť ďalej rovnakým spôsobom. Podobne aj my

² Tomáš HALÍK, *Patience with God [Trpezlivosť s Bohom]*, Doubleday, New York, 2009, s. 9.

³ Rainer Maria RILKE, *Letters to a young Poet [Listy mladému básnikovi]*, Letter 4, July 16th 1903. Preklad N. D. Herter Norton, W.W. Norton and Company, 1934.

prichádzame na túto synodu s mnohými otázkami, napríklad o úlohe žien v Cirkvi. Sú to dôležité otázky. Nemožno ich však vnímať len ako otázky o tom, či sa niečo povolí alebo zamietne. To by znamenalo zostať rovnakým typom Cirkvi. Otázky, ktorým čelíme, by sa mali viac podobáť na tie z evanjelií, ktoré nás pozývajú k hlbšiemu spoločnému prežívaniu vzkrieseného života.

A tak sa musíme odvážiť priniesť na túto synodu najhlbšie otázky nášho srdca, znepokojujúce otázky, ktoré nás pozývajú k novému životu. Tak ako tí traja hľadajúci v záhrade, aj my sa musíme venovať otázkam toho druhého, ak chceme nájsť obnovu toho, ako byť Cirkvou. Ak nemáme žiadne otázky alebo máme povrchné otázky, naša viera je mŕtva. Istý arcibiskup, ktorý tu dnes nie je s nami, povedal skupine dominikánskych novicov: „Dbajte na to, aby ste si všetci prečítali Summu Tomáša Akvinského. Obsahuje päťdesiatšesťtisíc odpovedí všetkým, ktorí kritizujú Katolícku cirkev!“⁴ Tomáš Akvinský by bol zhrozený. Legenda hovorí, že keď bol ešte dieťa, jeho prvá otázka znela: „Čo je Boh?“ a jeho svätosť mala odmietnuť akúkoľvek odpoveď, lebo, ako povedal, s Bohom sme spojení ako s neznámym.

Ak budeme s úctou a bez strachu počúvať otázky toho druhého, nájdeme nový spôsob, ako žiť v Duchu. Ako som povedal minulý rok, motto Dominikánskej akadémie v Bagdade znie: „Tu nie sú zakázané žiadne otázky“. Sme Mária Magdaléna, milovaný učeník a Šimon Peter a len spolu nájdeme Pána, ktorý na nás čaká.

Pozrime sa na každého z hľadajúcich a zistíme, čo nás môžu naučiť o tom, ako osloviť hľadajúcich našej doby. Máriu Magdalénu priťahuje láska, ktorá je nežná. Je pozemská, fyzická, z mäsa a kostí. Chce sa postarať o telo svojho milovaného Pána. Určite je symbolom všetkých tých, ktorých život poháňa súcit so zranenými tohto sveta. Matka Tereza, ktorá hľadala telo svojho Pána na uliciach Kalkaty. Svätý Damián z [ostrova] Molokai, ktorý daroval svoj život chorým na malomocenstvo na Havaji.

Myslíte aj na tie milióny ľudí, ktorí nepoznajú Krista, a predsa sú plní súcitu s trpiacimi. Podobne ako Mária Magdaléna hľadajú telá zranených. Svet je plný plaču. Štyri dni po skončení minulého zasadania spáchal Hamas tie strašné zverstvá, ktoré uvrhli Blízky východ do vojny. Ľudia na Ukrajine a, áno, aj v Rusku plačú nad smrťou a zmrzačením státisícov mladých ľudí, rovnako ako plačú aj v Sudáne a Mjanmarsku. Jedna zo študijných skupín, ktoré zvolal Svätý Otec, má názov „Počúvať hlas chudobných“. Mohla by sa nazývať „počúvať plač plačúcich“. Ich patrónkou je Mária Magdaléna.

Potom Mária počuje svoje meno: „Mária“; „Rabbuni“. Je namieste, aby tá, ktorej život poháňa súcitná, nežná láska, mala prázdnotu vyplnenú svojím menom. Hľadala mŕtve telo, ale našla viac, než si mohla vysnívať, lásku, ktorá je večne živá. Náš Boh nás vždy volá po mene. „Teraz však toto hovorí Pán, tvoj stvoriteľ, Jakub, tvoj tvorca, Izrael: „Neboj sa, veď ťa vykúpim, po mene ťa zavolám, ty si môj““ (Iz 43,1).

Jej meno znamená stretnutie, prítomnosť Pána. Prvá vec, ktorá sa deje pri krste, je žiadosť o meno. „Aké je tvoje meno?“ alebo „Aké meno dávate svojmu dieťaťu?“. Meno nie je len nálepka nalepená na deti, aby sa od seba odlišovali: To by zo mňa urobilo dieťa č. 4. Naše meno je znakom toho, že si nás Boh cení pre našu jedinečnosť.

⁴ Paul MURRAY OP, Dominicans and the Key of Knowledge [Dominikáni a kľúč poznania. Príhovor k bratom dominikánom študujúcim v Ríme] – PUST, Angelicum, 19. február 2023.

Pápež František dal do kontrastu spôsob, ako vníma svet Boh a rímsky cisár, keď sa pri sčítaní ľudu počítali čísla: „Drahý brat, drahá sestra, pre Boha, ktorý zmenil dejiny v priebehu sčítania ľudu, nie si číslo, ale tvár....Kristus sa nepozera na čísla, ale na tváre.“

A tak aj naším poslaním je pomenovať Boha, ktorý nás hľadá v tme. A tiež vážiť si navzájom svoje mená a tváre. Božiu prítomnosť budeme sprostredkovať len vtedy, ak budeme na tejto synode prítomní jeden pre druhého. Gregory Boyle, SJ, pracuje s mladými členmi gangov v Los Angeles. Tajomstvom jeho služby je poznať ich mená. Nielen ich oficiálne mená alebo prezývky, ale aj mená, ktorými ich volajú ich matky, keď sa nehnevajú. Keď osloví mladého Lula jeho menom, „mysleli by ste si, že som ho zasiahol elektrickým prúdom. Celé jeho telo sa kŕčovito chveje od radosti, že ho niekto pozná, že ho volá, že počuje svoje meno vyslovené nahlas. Počas celého prechádzania cez prechod pre chodcov sa Lula neustále otáčal a s úsmevom sa na mňa pozeral“⁵.

Režimy tyranie vymazávajú mená a tváre. V Osvienčime sa svätý Maximilián Kolbe stal väzňom č. 16 670. Ruský prezident vždy odmietal uviesť meno muža, ktorý sa mu odvážne postavil na odpor, Alexeja Navalného. Bol to len „istý človek“. Podobne aj Nelson Mandela sa stal tvárou opozície voči režimu apartheidu. A tak keď bol uväznený, bolo zakázané zverejniť obrázok jeho tváre. Bol vymazaný z pamäti verejnosti. Takže keď sa po desaťročiach väzenia mohol prechádzať po pláži, nikto ho nepoznal. Jeho tvár bola zbavená svojej moci.

Táto synoda bude časom milosti, ak sa na seba pozrieme so súcitením a uvidíme ľudí, ktorí sú ako my, hľadájú. Nie predstaviteľov strán v Cirkvi, toho hrozného konzervatívneho kardinála, tú desivú feministku! Ale spoluľadajúcich, ktorí sú zranení, ale radostní. Musím sa priznať, že si strašne zle pamätám mená, čiastočne aj preto, že som hluchý. To je moja výhovorka. Odpusťte mi!

Ale nežná láska Márie Magdalény potrebuje uzdravenie. Ježiš jej prikazuje: „Už ma nedrž.“ Učenci na to poskytli niekoľko absurdných vysvetlení, z ktorých najnepravdepodobnejšie je, že Ježišove rany boli ešte bolestivé! Hovorí, že sa ho nemôže súkromne zmocniť. Jeho prítomnosť pre ňu nie je jej vlastníctvom. Zmŕtvychvstanie je zrodom jeho spoločenstva. „Boží ľud nikdy nie je iba súčtom pokrstených, ale tvorí „my“ Cirkvi“ (*Instrumentum laboris*, 3). „Ale choď k mojim bratom a povedzte im: „Vystupujem k môjmu Otcovi a vášmu Otcovi, k môjmu Bohu a vášmu Bohu“. Toto je prvý raz v Jánovom evanjeliu, keď [Ježiš] nazýva učeníkov „bratmi“. *Fratelli tutti!* Mária Magdaléna musí oslobodiť svoju lásku od akejkoľvek výlučnosti! Potom bude pripravená hlásať radostnú zvesť učeníkom: „Videla som Pána.“ To je aj naša výzva. Nelipnúť na mojom anglickom Ježišovi alebo na mojom dominikánskom Ježišovi, ale na Pánovi, v ktorom sme všetci bratia a sestry, dokonca aj jezuiti! Táto synoda bude plodná, ak sa naučíme hovoriť „my“. „Môj Otec a tvoj Otec, môj Boh a tvoj Boh.“

Potom je tu učeník, ktorého Pán miloval. Aj on má svoj spôsob lásky a svoju prázdnotu, vyhasnutie svetla svojho života. Necháva staršieho Petra, odľudujúceho a dychčiaceho, vojsť prvého do tmavého hrobu, ale on vidí prázdny priestor medzi anjelmi a uverí. Toto je láska, ktorá dáva zrak. *Ubi amor, ibi oculus* (Richard od sv. Viktora). Kde je láska, tam je zrak. Vidí očami lásky, a tak vidí víťazstvo lásky. Jeho evanjelium je evanjeliom orla, o ktorom sa

⁵ *Tamže*, s. 47.

verilo, že jeho oči sa pozerajú priamo do svetla slnka a neoslepnú. Jeho hľadanie je výsostne teologické.

Tento rok som strávil dva týždne v Ecole Biblique v Jeruzaleme. Bratia tam žijú v tieni smrti, štyridsať minút od Gazy. Zostávajú tam, študujú Božie slovo, učia a modlia sa. Zostávajú ako znamenie, že „svetlo v tmách svieti, a tmy ho nepremohli“ (porov. Jn 1, 5). Prázdnota Márie Magdalény je uzdravená volaním mena – prítomnosťou – a jeho zasa svetlom, ktoré žiari v prázdnom hrobe. Tak stelesňuje všetkých, ktorí sa snažia pochopiť zmysel nášho života, prázdnotu v našom srdci v podobe Boha, ako povedal Blaise Pascal. Samozrejme, kresťanských mysliteľov, ale aj všetkých, ktorí sa snažia nájsť svetlo v temnote nášho utrpenia: básnikov, umelcov a filmárov, ktorí odmietajú veriť, že temnota má vyhrať. Pre naše hlásanie vzkriesenia ich potrebujeme, sme otvorení ich múdrosti, ako bol svätý Tomáš Akvinský pohanovi Aristotelovi. Akvinský napísal, že každá „pravda bez ohľadu na to, kým je vyslovená, pochádza z Ducha Svätého“ (*omne verum, a quocumque dicatur, est a Spiritu Sancto*)⁶.

Potom je tu Šimon Peter. Jeho prázdnota je najťažšia zo všetkých, bremeno zlyhania. Zaprel svojho priateľa. Iste túži po tých uzdravujúcich slovách, ktoré napokon zaznejú na brehu.

A tak aj našim pastoračným poslaním je byť so všetkými, ktorí sú zaťažení zlyhaním a hriechom, a podeliť sa o odpustenie, ktoré sme dostali, o naše vlastné objavenie úžasnej milosti toho, ktorý „zachránil nešťastníka, ako som ja. Kedysi som bol stratený, ale teraz som sa našiel, bol som slepý, ale teraz vidím.“ Naším poslaním je pomenovať milosrdného, ktorého aj my potrebujeme, ako Peter.

V tejto prvej scéne vzkriesenia teda vidíme, ako Pán odpovedá na tri formy hľadania, ktoré zodpovedajú trom prázdny miestam v našom živote: nežná láska, ktorá hľadá prítomnosť; hľadanie zmyslu a svetla a odpustenie. Každý hľadajúci potrebuje toho druhého. Bez Márie by k hrobu neprišli. Ona oznamuje, že Pán je prítomný. Bez milovaného učeníka by nepochopili prázdnotu hrobu ako zmŕtvychvstanie; bez Petra by nepochopili, že vzkriesenie je triumfom milosrdenstva.

Každý z nich predstavuje skupinu, ktorá sa na minulom zasadaní cítila nejakým spôsobom vylúčená. Mária Magdaléna nám tiež pripomína, ako sú ženy často vylúčené z formálnych funkcií moci v Cirkvi. Ako máme nájsť cestu vpred, ktorú si vyžaduje spravodlivosť a naša viera? Ich hľadanie je aj našim hľadaním. Na minulom zasadaní sa aj mnohí teológovia cítili marginalizovaní. Niektorí sa čudovali, prečo sa vôbec obťažovali prísť. Bez nich sa nikam nedostaneme. A skupinou, ktorá sa najviac bránila synodálnej ceste, boli pastieri, farári, ktorí majú najmä spoločnú úlohu s Petrom byť pastiermi milosrdenstva. Ani bez nich sa Cirkev nemôže stať skutočne synodálnou.

Keď sa takmer všetci cítia byť *tými* vylúčenými, nemala by existovať súťaž o obeť! Hľadanie Pána v tme potrebuje všetkých týchto svedkov, ako Synoda potrebuje všetky spôsoby, ktorými milujeme a hľadáme Pána, ako potrebujeme hľadajúcich našej doby, aj keď nezdierajú našu vieru.

Ako sa to má premietnuť do misie? Tieto slová sa pripisujú Antoine de Saint-Exupérymu. Sú ešte lepšie ako to, čo skutočne napísal: „Ak chcete postaviť loď, nezvolajte mužov a ženy, aby

⁶ STH, I II, q.109, a.1, ad 1.

ste im dávali príkazy alebo vysvetľovali každý detail, čo musia urobiť alebo kde všetko nájsť... Ak chcete postaviť loď, vzbudíte v srdciach mužov a žien túžbu po mori!“⁷ Dajte ľuďom ochutnať nekonečno a oni si sami nájdu spôsob, ako vyrobiť loď a vydať sa na šíry oceán.

Každého z týchto svedkov sa dotýka láska, ktorá je nekonečná. Márie Magdalény sa dotýka nekonečná nežnosť; milovaného učeníka sa dotýka hľadanie bezhraničného zmyslu; Petra sa dotýka potreba milosrdenstva, ktoré je bez hraníc, odpustenie preukázané nie sedemkrát, ale sedemdesiatkrát sedemkrát. Ak sa navzájom otvoríme nekonečnej túžbe, spustíme loď misie. Iba spoločne budeme môcť, slovami *Listu Efezanom*, „so všetkými svätými pochopiť, aká je to šírka, dĺžka, výška a hĺbka, a poznať aj Kristovu lásku, presahujúcu každé poznanie, aby vás naplnila Božia plnosť celá“ (*Ef 3, 18.19*).

Dnes popoludní nájdeme učeníkov opäť v tme, v zamknutej miestnosti.

⁷ “To create a ship is not to weave sails, forge nails or read the stars, but to give a taste of the sea, which is one, and in the light of which nothing is contradictory but community in love.” [Vytvoriť loď neznamená tkať plachty, kovať klince alebo čítať z hviezd, ale dať ochutnať more, ktoré je jedno a v ktorého svetle nie je nič protirečivé, iba spoločenstvo v láske.] (A. SAINT-EXUPÉRY, *Citadelle*, Gallimard, Paris, 1959, p. 687, *preklad T.R.*).